

ISSN 2312-3206

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

100 *Років*
ХЕРСОНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ
УНІВЕРСИТЕТУ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ
Випуск 2
Том 3

Херсон-2017

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Блинова Олена Євгенівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та соціальної психології Херсонського державного університету

Заступник головного редактора:

Шапошникова Ірина Василівна – доктор соціологічних наук, доцент, декан факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету

Відповідальний секретар:

Тавровецька Наталія Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри практичної психології Херсонського державного університету

Члени редакційної колегії:

Бех Іван Дмитрович – дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України;

Бистрова Юлія Олександрівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри корекційної освіти Херсонського державного університету;

Бочелюк Віталій Йосипович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Запорізького національного технічного університету;

Бурлачук Леонід Фокович – дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психодіагностики і клінічної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Завацька Наталія Євгенівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної та практичної психології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля;

Засекіна Лариса Володимирівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та соціальної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Кікінежді Оксана Михайлівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Клименко Віктор Васильович – доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України;

Кравцова Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри клінічної психології ФДБОЗ ВПО «Тихоокеанський державний медичний університет» Міністерства охорони здоров'я Російської Федерації (Російська Федерація);

Кузікова Світлана Борисівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка;

Поваренков Юрій Павлович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та соціальної психології ФДБОЗ ВПО «Ярославський державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Російська Федерація);

Стратонов Василь Миколайович – доктор юридичних наук, професор, ректор Херсонського державного університету;

Федяєва Валентина Леонідівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету;

Швалб Юрій Михайлович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Яковлева Світлана Дмитрівна – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри корекційної освіти Херсонського державного університету;

Янчук Володимир Олександрович – доктор психологічних наук, професор, декан факультету професійного розвитку фахівців освіти Академії післядипломної освіти (Республіка Білорусь).

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки» включено до переліку наукових фахових видань України з психології на підставі Наказу МОН України від 4 липня 2014 року № 793 (додаток № 8)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Рекомендовано до друку відповідно до ухвали вченої ради Херсонського державного університету (протокол від 29 травня 2017 р. № 13)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 20082-9882Р від 15.03.2013 р. видане Державною реєстраційною службою України

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 9

ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Алиханова Г.Г. ВЛИЯНИЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ «РОДИТЕЛЬ-РЕБЕНОК» НА ФОРМИРОВАНИЕ ОБРАЗА «Я» В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ.....	8
Амрахлы Л.Ш. ВЛИЯНИЕ КРИЗИСНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ НА КОГНИТИВНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПОДРОСТКА.....	13
Богучарова О.І., Ткаченко Н.В. ПРО ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	20
Галієва О.М. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЯВУ СИТУАТИВНОЇ ТРИВОЖНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	26
Фалько Н.М., Гармаш Д.І., Браславська Л.В. МАНДАЛА ЯК ЗАСІБ АРТ-ТЕРАПІЇ.....	32
Греса Н.В. ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ «ОБДАРОВАНІСТЬ».....	37
Мілютіна К.Л., Коваль І.М. ІНДИВІДУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ПРОЖИВАННЯ КРИЗИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ.....	43
Корчакова Н.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ДОРΟΣЛОГО.....	48
Коханова О.П. ВІРТУАЛЬНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ВИД ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	54
Лазуренко О.О. РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ЛІКАРЯ.....	60
Mytnyk O.Ya. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF BECOMING A SOCIALLY SUCCESSFUL PERSONALITY IN THE PROCESS OF STUDY AT GEE.....	65
Новик Л.М. ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЮНАКІВ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЇХ СУБ'ЄКТНОСТІ.....	71
Палій В.С. ОПИТУВАЛЬНИК 16 RF: ПОТЕНЦІАЛ ДІАГНОСТИКИ ТА ОЦІНКИ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАЧІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ).....	77
Пасічник А.А. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН НА РОЗВИТОК ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	83
Педоренко В.М. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ТА МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ СУВЕРЕННИХ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ В ПЕРІОДІ ЮНОСТІ.....	88
Радзівіл К.П. ЗМІСТ І ЗАВДАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ПРОГРАМИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	95
Турубарова А.В., Черепехіна О.А. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПСИХОЛОГІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: ПОГЛЯД ТРЕТЬОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ.....	100
Фельдман Ю.І. ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНІ КОНФЛІКТИ У ПЕРІОД МОЛОДОСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД ТИПУ ВАЛЕОУСТАНОВКИ.....	105
Філатова Т.С. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	111

ЗМІСТ ТА ЗАВДАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ПРОГРАМИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Радзівіл К. П., аспірант кафедри психології

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У статті висвітлено зміст та завдання комплексної програми психокорекції професійних очікувань майбутніх психологів, обґрунтовано доцільність розроблених та впроваджених психолого-педагогічних заходів у навчальному процесі.

***Ключові слова:** професійні очікування, психокорекція, майбутні психологи, груповий психокорекційний тренінг.*

В статье освещены содержание и задачи комплексной программы психокоррекции профессиональных ожиданий будущих психологов, обоснована целесообразность разработанных и внедренных психолого-педагогических мероприятий в учебном процессе.

***Ключевые слова:** профессиональные ожидания, психокоррекция, будущие психологи, групповой тренинг.*

The content and objectives of the complex program of psychological correction of professional expectations of future psychologists are described in the article, the expediency of developed and implemented psychological and pedagogical measures in the educational process is grounded.

***Keywords:** professional expectations, psychological correction, future psychologists, group psychological correction training.*

Постановка проблеми. Психокорекція професійних очікувань пов'язана з низкою методологічних проблем, які необхідно враховувати при роботі зі студентами. Наразі психологічна наука послуговується різноманітним психологічним тренінговим методик, які спрямовані на корекцію тих чи інших проблем особистості. Проблема дослідження професійних очікувань полягає у визначенні їхніх критеріїв та розробки

адекватної комплексної корекційної програми для вирішення нереалістичних їхніх проявів. Означена нами психокорекційна програма вимагає комплексного підходу, оскільки конструктивні зміни у професійному світогляді можливі через теоретико-інформаційну підготовку та корекцію уже сформованих очікувань студентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема передумов формування очікування стосовно майбутньої діяльності розглядалася у психології з психофізіологічної позиції такими вченими як П. К. Анохін, М. О. Берштейн, І. П. Павлов. Вивчення психологічного очікування як антиципаційного явища розглядалося такими науковцями: І. Г. Батраченко, Т. П. Борисова, О. А. Коновалова, Б. Ф. Ломов, Л. О. Регущ, Є. М. Сурков. З позиції педагогічної психології та психології навчання професійні очікування розглядалися як компонент професійної спрямованості майбутнього психолога (Л. І. Божович, Є. Ф. Зеєр, В. С. Мерлін, В. Г. Панок, К. К. Платонов), життєвої та професійної перспективи (І. О. Петухова, Т. М. Титаренко, Л. Б. Шнейдер), професійної позиції (Є. Ф. Зеєр, В. Г. Панок). Очікування у професійному становленні майбутнього психолога у навчальному процесі вивчали такі науковці як Ж. П. Вірна, О. М. Кочнева, О. В. Левченко, вплив очікувань на навчальну мотивацію – А. К. Маркова, професійний розвиток – О. О. Бодальов, Є. О. Клімов, Дж. Равен, А. О. Реан, Н. Ф. Шевченко, Т. С. Яценко. Останні розробки концепту психологічних очікувань та його впливу на навчально-професійний потенціал особистості представлено низкою українських та зарубіжних науковців Т. П. Борисовою, О. А. Коноваловою, М. В. Суряковою, О. О. Тишковським, А. П. Фрадинською.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження:

1. Розробка навчальної програми теоретичного спецкурсу «Очікування у професійному становленні психолога».

2. Розробка та впровадження психокорекційного групового тренінгу «Психокорекція професійних очікувань майбутніх психологів».

3. Розробка та впровадження індивідуальних занять для психокорекційної роботи з неуспішними та безініціативними у навчанні студентами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Умовно, розроблену нами комплексну психокорекційну програму, можна поділити на три основні частини. Перша частина передбачає формування позитивних та адекватних очікувань студентів-психологів за допомогою навчально-теоретичного впливу, шляхом лекційних та практичних занять. Друга частина спрямована на психокорекцію деструктивних уявлень студентів-психологів. Розроблена нами комплексна програма містила спецкурс з теоретичної підготовки «Очікування у професійному становленні психолога» та психологічний тренінг «Психологічна корекція професійних очікувань майбутніх психологів» й індивідуальну психокорекційну роботу. Комплексна програма передбачала здійснення загальнотеоретичних та психокорекційних формувальних впливів на динаміку професійних очікувань, яка характеризує світогляд та професійну спрямованість майбутнього психолога.

Отже, як зазначалося вище, завданням програми психокорекції професійних очікувань було ознайомлення студентів із сутністю та негативними наслідками неадекватних очікувань щодо майбутньої професійної діяльності, підвищенні їхньої психологічної обізнаності через розвиток рефлексивних здібностей щодо власних очікувань. За допомогою психокорекційної групової тренінгової роботи забезпечувалася інтеграція «образу Я» студента, робота з суперечностями та «вживання» у професію. Індивідуальна психокорекційна робота використовувалася нами як цілеспрямована глибиннопсихологічна корекція особистісних деструкцій, що зумовлюють нереалістичні професійні очікування студентів-психологів.

Метою розробленої нами комплексної програми є психокорекція існуючих професійних очікувань, через підвищення теоретичної

компетентності та пропрацювання особистісних аспектів професійних очікувань методами теоретичної та практичної роботи. Ця програма дозволяє студентам ширше ознайомитися з обраним фахом, сформуванню чіткої мотивації на професійне самовдосконалення, усвідомити зміст професійної діяльності, зберегти психічне здоров'я особистості майбутнього психолога та скоригувати деструктивні глибинні та поведінкові світоглядні шаблони, які впливають на формування неадекватних професійній ситуації очікувань.

Передбачуваним наслідком успішного психокорекційного процесу професійних очікувань є розвиток та посилення таких важливих професійних навичок як:

- емпатія, усвідомлене розуміння світу іншого, його очікувань, емоційного стану;
- уміння відокремлювати свої емоції від емоцій іншого, відділяти особистість від її ставлення до психолога, розуміти та поважати право іншого на помилку;
- щирість, відсутність протиріч між реальними почуттями та намірами стосовно іншої людини, правдивість у висловлюваннях;
- конкретність, чіткість у висловлюванні власної думки, відсутність загальних висловів, обговорення певного досвіду та поведінки, вислови ясні та точні;
- ініціативність, активність у взаємодії з іншими, діяльність, а не лише реагування;
- спонтанність, безпосередність у прояві себе, відкритість у взаємодії з іншими;
- позитивне ставлення, навичка безумовного позитивного прийняття психологом клієнта;
- самоусвідомлення і рефлексія, самосвідомість [7; 9; 12].

До другого етапу формувального експерименту ми віднесли індивідуальну психокорекційну роботу методом психомалюнку, розробленого Т. С. Яценко. Указана форма роботи виявилася необхідною для

пропрацювання неадекватних професійних очікувань, які потребували додаткової корекційної роботи.

Загальнотеоретичний спецкурс мав на меті ознайомити студентів з особливостями професійних очікувань у навчальному процесі. Окреслення для студентів сутності спецкурсу забезпечує їхню обізнаність у витоках професійних розчарувань, розкриває та пояснює позитивні та негативні наслідки фахових очікувань. Отже, розроблена програма складалася з 5 тематичних блоків, що включали в себе лекційну, практичну та самостійну роботу загальним обсягом 20 академічних годин.

Наступний блок формувального експерименту полягав у впровадженні групової психокорекційної роботи на I-V курсах. Процедура та організація соціально-психологічного тренінгу, спрямованого на психокорекцію професійних очікувань ґрунтувалася на теоретичних та практичних засадах практичної психології. Розробляючи тренінг, ми опиралися на твердження, що професійні очікування є системним психічним утворенням, сформованим з двох основних аспектів: особистісного та професійного. До завдань, що повинні бути виконані у процесі групової роботи, ми відносимо корекцію інфантильних передумов творення очікувань та розвиток професійної компетентності майбутнього психолога. Основним завданням тренінгу є розвиток самосвідомості майбутнього спеціаліста, розширення меж свідомості та подолання стереотипних форм поведінки. Під стереотипними формами поведінки ми розуміємо очікування, що зумовлені дитячим досвідом взаємодії зі значущими близькими. У групі майбутній психолог має змогу здобути досвід міжособистісної взаємодії, який сприяє глибшому самопізнанню, відбувається актуалізація особистісної проблематики, зумовленої системою психологічних захистів та нереалістичних очікувань у атмосфері психологічної безпеки.

Нині у психологічній літературі існує різноманіття визначень групової роботи, серед них: «психотерапія», «тренінг», «психорекція». О. П. Істратова стверджує, що всі ці поняття характеризують один і той самий процес,

оскільки тренінг, як і психотерапія, є засобом впливу на особистість з метою її розвитку. Отже, специфічні риси психокорекційного процесу містять у собі характеристики психологічного тренінгу та психотерапії. Психокорекційний процес описується авторкою таким чином:

- психокорекція орієнтована на клінічно здорову особистість, яка має у повсякденному житті психологічні труднощі, проблеми;

- корекція орієнтується на здорові сторони особистості незалежно від ступеня порушень;

- у психокорекції робиться акцент на теперішнє та майбутнє клієнтів;

- психокорекційні впливи спрямовані на зміну поведінки та на розвиток особистості клієнта;

- у психокорекції відбувається робота з уже сформованими якостями клієнта, які потребують змін, з іншого боку, вона може сприяти формуванню психологічних якостей індивіда при їхньому недостатньому розвитку [5, с. 25].

У процесі розробки та впровадження психологічного тренінгу були поставлені такі завдання:

1. Набуття студентами – майбутніми психологами умінь та навичок ефективного спілкування у групі, виявлення психологічних бар'єрів у спілкуванні та здобуття конструктивних форм взаємодії.

2. Аналіз студентами власного «образу Я», пропрацювання деструктивних аспектів. Усвідомлення особистісних особливостей та формування позитивного ставлення до себе.

3. Усвідомлення власних життєвих цілей та установок.

4. Пропрацювання нереалістичних професійних очікувань щодо себе та інших, корекція образу професіонала.

5. Усвідомлення себе суб'єктом професійної міжособистісної взаємодії.

6. Закріплення основних професійних навичок фахової діяльності, усвідомлення себе в системі професійної діяльності.

Для виконання поставлених завдань були використані такі методи групової роботи:

- групова дискусія;
- психогімнастика;
- невербальна взаємодія;
- рольова гра;
- психодрама.

Як стверджує І. Ялом, для ефективної взаємодії та згуртованості у групі необхідним виконання низки правил або принципів. Вони є певними груповими нормами, які у подальшому житті індивіда можуть бути застосовані для ефективної взаємодії поза групою [10, с. 69].

Для забезпечення ефективної діяльності групи були застосовані такі групові принципи:

1. Добровільність. Принцип добровільності передбачає брати участь у груповій роботі свідомо та з власної волі.
2. Рівноправність. Цей принцип означає, що всі учасники групи мають рівні права та обов'язки, незалежно від реального статусу учасника у житті.
3. Активність. Активна взаємодія у групі передбачає заохочення до роботи ведучим, а також прагнення учасників до особистісного чуттєво-емоційного пізнання.
4. Конфіденційність. Нерозголошення поза групою подробиць групової роботи. Для забезпечення мікроклімату довіри та щирості. Крім того, деталі групового процесу будуть незрозумілими для інших людей, які не беруть у цьому участі.
5. Демократизація. Необхідність звертання один до одного на «ти» для того, щоб забезпечити рівність сприйняття «людина-людина».
6. Принцип безоціночного сприйняття та відсутність критики.
7. Спонтанність, відображення учасниками справжніх, непідробних почуттів, взаємин, переконань і навичок у своїй класичній формі, що виявляються через безпосередні, чіткі і миттєві реакції на імітовану ситуацію.

8. Принцип «тут-і-тепер». Передбачається, що учасник взаємодії уявляє свої труднощі, ніби вони відбуваються саме зараз, ставиться акцент на переживання, почуття та емоції, актуальні для теперішнього часу.

9. Щирість. Відповідність думок та емоцій матеріалу, який вербально декларується [2; 3; 11].

Груповий тренінг психокорекції професійних очікувань був розроблений на засадах психодинамічної теорії та застосований у цілях психокорекції нереалістичних проєкцій майбутнього. Вибір групової роботи аргументований як найефективніший засіб психокорекції, оскільки в результаті міжособистісної взаємодії актуалізується неусвідомлена проблематика суб'єкта сформована в об'єктних стосунках. Оскільки мала група є моделлю соціуму стає, можливим виявлення особистісних деструкцій поведінки суб'єкта та їхню психокорекцію.

Психокорекція – визначається як спрямований психологічний вплив на ті чи інші психологічні структури з метою забезпечення повноцінного розвитку і функціонування особистості [6].

Як стверджує низка авторів, загальна мета соціально-психологічного тренінгу – підвищення компетентності в спілкуванні – реалізується через низку завдань та форм взаємодії, однак, це обов'язково повинно бути пов'язано з набуттям нових знань, формуванням умінь, навичок, розвитком установок, що визначають поведінку у спілкуванні, перцептивних здібностей людини, корекцією і розвитком системи відносин особистості, оскільки особистісна індивідуальність є тим тлом, що забарвлює в різні кольори діяльність людини, її вербальні і невербальні прояви [4, с. 28]. Тому, у зв'язку з вищенаведеним твердженням, груповий психокорекційний тренінг можна визначити як багатофункціональний метод навмисних змін психологічних феноменів людини, групи і організації з метою гармонізації професійного та особистісного буття людини [8].

У групі була створена комфортна для саморозкриття та самопізнання психологічна атмосфера. Групова робота була спрямована на аналіз «образу

Я» кожного з учасників, виявлення внутрішніх суперечностей, які підтримуються психологічними захистами. Як зазначалося раніше, неадекватний або непізнаний «Я-образ» індивіда зумовлює очікування стосовно своєї персони, які можуть мати мало спільного з реальністю. Таким чином, формування у процесі групової роботи реалістичного «Я-образу», забезпечує стійкість самооцінки студента. Очікування стосовно себе стають реалістичними та знижують ймовірність подальших розчарувань. Результат корекції професійного світогляду у групі забезпечується через процеси позитивної дезінтеграції та вторинної інтеграції, описані Т. С. Яценко. Зазвичай керівник групи забезпечує її інтеграційні процеси, що у свою чергу, дає учасникам відчуття захищеності, психологічної підтримки та безпеки. Однак на індивідуально-особистісному рівні для вираженого корекційного ефекту доцільною є позитивна дезінтеграція з подальшою вторинною інтеграцією, що означає руйнування старих світоглядних структур суб'єкта та формування нових, вищого рівня, соціально продуктивних. Керівник повинен забезпечувати указану багаторівневість групового процесу. У ситуації інтеграції групи в учасників виникає відчуття безпеки, довіри, зниження тривожності, що послаблює захисну систему та опори. Таким чином, стає можливим дослідження базових захисних форм індивіда. Індикатором дезінтеграції суб'єкта слугують емоційні стани (здивування, тривожність, сором, невдоволеність собою). При вторинній інтеграції характерним є поглиблення самосвідомості, здатність до самоаналізу та рефлексії, розуміння ролі дитячого досвіду у визначенні глобальних життєвих очікувань [12, с. 40].

У груповій психокорекційній роботі важливим є ще один груповий процес, визначений І. Яломом як «групова згуртованість». Дослідник вважає, що у груповому процесі усвідомлення учасником наявності в інших проблем схожих на його переконує, що він не самотній у своїх труднощах. Прояв афективної частини внутрішнього світу іншого і прийняття іншими членами групи має вкрай важливе терапевтичне значення. Прийняття суб'єкта групою безвідносно до його минулого життя, невдач та соціальної взаємодії

забезпечують групові принципи. Членство у групі, прийняття та схвалення є особливо важливими аспектами розвитку індивіда [10].

Наступний психологічний феномен, необхідний для психокорекції – це зворотній зв'язок. О. О. Бодальов з цього приводу зазначає «дякуючи дії механізму зворотнього зв'язку, людина на основі результату, який досягається під час взаємодії з іншими, може коригувати свою подальшу поведінку, замінюючи раніше використовувані способи впливу новими, які здаються більш ефективними» [1, с. 14]. Указана перевага групової психокорекції над індивідуальною роботою є особливо важливою для розвитку комунікативно-перцептивних навичок майбутніх психологів.

Групова психокорекційна робота проводилась за планом окреслених завдань. У процесі розробки групової психокорекційної роботи було підібрано низку вправ, які сприяли досягненню поставленої мети. Вправи підбиралися ведучим-психологом відповідно до процесу групової динаміки, допускалася певна свобода вибору методів роботи. Групова робота є досить тонким психоемоційним процесом та передбачає рух за логікою учасника та орієнтацію на потреби групи, таким чином жорсткий регламент вправ може зашкодити груповим ефектам. Груповий психокорекційний тренінг проводився у просторому приміщенні, учасники розташовувалися на стільцях по колу.

Перший (вступний) блок вправ групового психокорекційного тренінгу – так званий «розігрів» передбачав знайомство (перший день), інтеграцію групи, створення дружньої невимушеної атмосфери, рефлексії почуттів пов'язаних з попереднім груповим процесом. Тривалість вказаної роботи становила 1-1,5 годин кожного дня. Для досягнення вказаних групових ефектів були запропоновані психокорекційні методики, розроблені та модифіковані відповідно до потреб учасників, різного психоемоційного навантаження в залежності від динаміки групового процесу.

Другий блок вправ психокорекційного тренінгу – актуалізація очікувань та проблематики учасників групи. Цей блок тренінгових вправ є основним,

спрямований на дослідження очікувань, цінностей та причин, які їх зумовлюють. Відмінність від першого блоку полягає у складності психоемоційного навантаження на учасників, виході на особистісну проблематику інфантильних очікувань дитинства. Тривалість указаних занять складала 2-3 години та застосовувалася першого та восьмого дня тренінгового процесу.

Третій блок вправ психокорекційного тренінгу спрямований на усвідомлення себе учасниками групи у системі професійного спілкування та системі професійної діяльності: розвиток професійних навичок, прийняття на себе професійної ролі, інтеграція у фахове середовище. Указаний вид групової роботи тривав 2-3 години та проводився протягом останніх 8-10 днів групових занять.

Четвертий блок вправ психокорекційного тренінгу спрямований на завершення тренінгової роботи, що дозволяє студенту вийти з ролі, увійти в стан емоційної стабільності, комфорту, оптимізму, зрозуміти себе, будувати плани та очікування на майбутнє. Для цього блоку характерна відсутність активної психокорекційної діяльності. Використовуються словесні прийоми, такі, як обмін почуттями, обговорення або аналіз.

Висновки з проведеного дослідження. З вищезазначеного випливає, що було теоретично обґрунтовано доцільність психокорекції професійних очікувань майбутніх психологів, методами та формами теоретичної, практичної та особистісної підготовки у навчальному процесі. Подано опис принципів, структури і змісту методики впровадження комплексної програми психокорекції професійних очікувань у навчальному процесі. Подальше завдання наукового пошуку полягає у розробці рекомендацій щодо психокорекції професійних очікувань та шляхи впровадження їх у навчальний процес підготовки майбутнього психолога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодалев А. А. Восприятие и понимание человека человеком. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. 200 с.

2. Вачков И. В. Основы технологии группового тренинга. М: Издательство «Ось-89», 1999. 176 с.
3. Мілютіна К. Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: Навч. посіб. К.: МАУП, 2004. 192 с.
4. Захаров В. П., Хрящева Н. Ю. Социально-психологический тренинг. Л.: Изд-во ЛГУ, 1989. 160 с.
5. Истратова О. Н., Эксакусто Т. П. Справочник погрупповой психокоррекции. 2-е изд. – Ростов-н/Д: Феникс, 2008. с.443.
6. Исурина Г. Л. Групповые методы психотерапии и психокоррекции. Методы психологической диагностики и коррекции в клинике. Л.: Медицина. 1983. С. 231–254.
7. Колесникова Г. И. Психологическое консультирование. Серия «Высшее образование». Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. 288 с.
8. Макшанов С. И., Хрящева Н. Ю. Психогимнастика в тренинге. Каталог. Часть 1., СПб., 1993. 108 с.
9. Старшенбаум Г. В. Тренинг навыков практического психолога: Интерактивный учебник. Игры, тесты, упражнения. 2-е изд. М.: Психотерапия, 2008. 416 с.
10. Ялом И. Теория и практика групповой психотерапии. СПб.: Питер, 2000. 640 с.
11. Яценко Т. С. Активная социально-психологическая подготовка учителя к общению с учащимися : кн. для учителя. К.: Освіта, 1993. 208 с.
12. Яценко Т. С. Концептуальні засади і методика глибинної психокорекції: Підготовка психолога-практика: Навч. посіб. К.: Вища шк., 2008. 342 с.